

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ПРОТИ СУБ'ЄКТНОСТІ: ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ЧИТАЧЕВІ МЕДІАТЕКСТІВ

Гурлева Т.С.

ORCID.org/0000-0002-6518-5216

У контексті незалежності України інформаційний простір має бути захищений від будь-яких спроб руйнівно впливати на свідомість українця, на його світогляд, ціннісно-сміслові орієнтири, перешкоджати створенню життєвої перспективи, становленню і розвитку власної світобудови, автором якої є сама людина як суб'єкт. Саме на суб'єкт, суб'єктність кожного окремого громадянина, а також цілого прошарку суспільства чи народу в цілому, в часи інформаційної війни націлена зброя маніпулятора. Адже за умови розхитування, розмивання, розпорошення такої могутньої основи як суб'єктність особистості, противник чи недоброзичливець може активно вдаватися «потрібні» смисли, принципи, орієнтири, наміри, ініціювати ті конкретні дії, які очікуються від людини, якою вдалося зманіпулювати.

Для того, щоб зберегти, розвивати і зміцнювати суб'єктність, слід визначати саме поняття суб'єктності, суб'єктних якостей, психологічних механізмів функціонування суб'єктності, виділяти мішені впливу на особистість, зачіпки і гачки, які активно та, на жаль, часто-густо успішно використовує маніпулятор. Серед перспективних напрямів досліджень суб'єктності в сучасній науковій літературі називаються такі, як: суб'єктність у віртуальності; дослідження технологій формування та розвитку суб'єктності, зокрема для протидії шкідливим явищам Інтернету та інформаційній війні; визначення впливу на суб'єктність та суб'єктну активність нових технологій (мережі Інтернет, віртуального освітнього середовища, електронних гаджетів, віртуалізації, штучного інтелекту тощо) [4].

Найбільш значущими характеристиками суб'єктності вважаються: активність, усвідомленість, креативність, наявність мотивації самозмінення, перетворення себе й оточуючої дійсності, розвиток вольової регуляції власної психічної діяльності; рефлексивний розвиток сфери самосвідомості; свобода вибору та відповідальність за нього, інтернальність. Це автономність і незалежність, смисложиттєві орієнтації, самопізнання, самоактуалізація, здатність інтелектуального саморозвитку та самопроекування, успішно адаптуватися до освітньої, соціокультурної ситуації тощо [1–5].

Суб'єктність являє собою авторство власного життя. На думку В. Татенка, суб'єкт – це «... істота, яка самоінтегрується по «висхідній» навколо своєї сутності, самотійно, вільно і творчо здійснює свою життєдіяльність і розвивається в цій якості впродовж усього життя...». Людина як суб'єкт вирішує такі завдання: 1) пізнання і перетворення зовнішнього світу; 2) пізнання і

розвиток свого внутрішнього світу; 3) пізнання і розвиток себе як суб'єкта власного психічного життя і свого буття взагалі [5].

До суб'єктності можна віднести пізнання і розвиток себе як *суб'єкта читання* взагалі і медіатекстів зокрема. Психологічна допомога читачам у розвитку і зміцненні здатності протистояти маніпулятивному медіавпливу базується на принципі «суб'єкт-суб'єктної», діалогової взаємодії між тими, хто вступає в комунікацію, у тому числі й через текст (Г. Балл, Д. Ельконін, С. Максименко, З. Кісарчук, М. Смульсон, Н. Чепелева та ін.). Серед основних напрямків допомоги людині у протистоянні маніпулятивним медіавпливам і збереженні власної суб'єктності вважається пропрацювання наступних питань: інфогієни в сучасному інфпросторі; особливостей опосередкованого спілкування, маніпулятивних загроз і пасток, які можуть бути наявні в медіатексті; важливості розвитку і саморозвитку суб'єктних якостей, таких як довіра до себе, відповідальність, автономність, діалогізм; вправлення у розпізнаванні текстів різної спрямованості (маніпулятивної, діалогічної тощо).

Серед суб'єктних якостей у нашому дослідженні зроблено акцент на довірі до себе, яка виявляється у довірі чи недовірі читача до медіатексту [2]. Довіра до себе як читача вимагає від сучасного громадянина активної життєвої позиції, розширення і поглиблення знань і навичок з інформаційної гієни, особливостей маніпулятивного впливу через текст і надійних способів протидії деструктивним медіавпливам, самовиховання і самовдосконалення, зміцнення власної суб'єктності.

Література

1. Галян О.І. Суб'єктність особистості: ретроспектива поглядів та перспектива втілення в педагогічний процес. Психологія особистості. 2017. № 1. С. 59-67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Po_2017_1_10
2. Гурлева Т.С. Довіра до себе як читача у контексті протидії негативним медіавпливам. *Актуальні проблеми психологічної протидії негативним інформаційним впливам на особистість в умовах сучасних викликів: Матеріали методологічного семінару НАПН України 8 квітня 2021 року.* Педагогічна думка, Київ. С.170-177. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/726333/>
3. Капінус О.С. Методологія, теорія і методика формування професійної суб'єктності майбутніх офіцерів Збройних сил України : монографія. Житомир : Вид. О.О. Євенок, 2020. 600 с.
4. Мещеряков, Д.С. Сучасні тенденції дослідження суб'єктності. Технології розвитку інтелекту. 2017. Т.2., 6(17). URL: http://psytir.org.ua/upload/journals/2.6/authors/2017/Mescheryakov_Dmytro_Sergijovych_Suchasni_tendencii_doslidgennya_subjetnosti.pdf

5. Татенко В. А. Психология в субъектном измерении : монографія. Київ :
Видавничий центр «Просвіта», 1996. 404 с.